Турченюк Т.В.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»,
м. Суми, Україна
Закутняя А.О.,
студентка п'ятого курсу обліково-фінансового факультету
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»
м. Суми, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРУДЕНЦІЙНОГО НАГЛЯДУ ЗА НЕБАНКІВСЬКИМИ ФІНАНСОВИМИ УСТАНОВАМИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАКТИКИ ТА ПОЗИТИВНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Ефективність ринкових трансформаційних процесів значно залежить від адекватного розвитку фінансового сектора – однієї з найважливіших сфер національної економіки. Фінансова криза 2007-2009 років продемонструвала недоліки в існуючому нагляді, відсутність єдиних підходів у роботі регуляторів, необхідних для побудови ефективної системи нагляду за фінансовим ринком України. На стані вітчизняних фінансових ринків не могли не позначитися чинники, що зумовлювали їх розвиток протягом багатьох років. Серед таких чинників слід відмітити наступні: значну політизацію управлінських рішень в економічній сфері; брак реальних структурних перетворень у національній економіці; відсутність сталості у макроекономічній політиці держави; недостатню капіталізацію суб'єктів господарювання; низький рівень життя населення; кредитний бум, що супроводжувався видачею незабезпечених кредитів, зниженням вимог до позичальників, підвищенням ризиків і послабленням ризик-менеджменту; недосконалою практикою внутрішньобанківського контролю в комерційних банках; значну девальвацію гривні; вплив світової кризи; недостатню транспарентність і асиметрію інформації щодо діяльності гравців фінансових ринків [1;2].

Отже, одним із ключових чинників, який впливає на розвиток фінансових ринків в Україні, необхідно вважати асиметрію інформації, що має ряд негативних соціально-економічних наслідків. Вони, як правило, проявляються залежно від специфіки функціонування конкретного виду ринку. У даному контексті особливу увагу доцільно звернути на те, що результатом асиметрії інформації є маніпулювання на фінансовому ринку групою зацікавлених осіб, які, використовуючи різні методи, намагаються вплинути на вартість цінних паперів одного або декількох емітентів на фондовому ринку [3].

Проблема асиметричного розподілу інформації між учасниками різних ринків в останній час стала предметом багатьох наукових досліджень. Водночас слід зазначити, що вагомий внесок у розробку теорії асиметричної інформації зробили лауреати Нобелівської премії в галузі економіки 2001 року – американські дослідники Джордж Акерлоф, Майкл Спенс та Джозеф Стігліц. Починаючи з другої половини XX століття, ця проблематика стала однією з центральних у дослідженнях не лише в галузі економіки, а й державної політики, права та діяльності політичних інституцій. У сучасній науковій літературі домінує думка, що наявність симетричної інформації у різноманітних сферах суспільного життя є скоріше винятком, ніж правилом [4]. Асиметрична інформація виникає у зв’язку з необхідністю значних витрат часу і грошей для отримання повної інформації, а також коли одна сторона ринкового обміну має більші можливості отримати повну інформацію і навіть приховувати її від іншої сторони. Асиметричність інформації справляє значний вплив на економічні процеси: операції купівлі-продажу товарів, корпоративні запозичення, інвестиційну політику і політику дивідендів, глибину і тривалість бізнес-циклів, рівень економічного зростання у довгостроковій перспективі [5, p. 234].

В економічній теорії досліджуються дві ключові проблеми, що виникають на ринках з асиметричною інформацією: несприятливий вибір та моральний ризик [6]. Несприятливий вибір або проблема прихованої інформації має місце тоді, коли один учасник не може простежити за якістю товару, що пропонується іншим учасникам. Значення асиметричної інформації про якість товару було вперше проаналізовано в статті Джорджа Акерлофа: він пов’язав поняття

«невизначеність» та «якість товару» і виявив, що за асиметричного розподілу інформації на ринку не укладаються угоди, а за симетричного – виграш очікує обидві сторони [7]. Проблема несприятливого вибору виникає на багатьох ринках, наприклад, на кредитному ринку кредити надаються менш кредитоспроможним позичальникам, які виявляють більшу активність у пошуку кредиту. Подібні проблеми існують і на ринку праці у відносинах між роботодавцем і найманим працівником. Способами вирішення проблеми несприятливого вибору можуть бути «сигнали», концепцію яких уперше розробив Майкл Спенс [8]. Він з'ясував, що на ринках продавці подають певні сигнали покупцям: гарантії, репутація фірми, торгові марки, засоби захисту від підробок.

Моральний ризик – це ризик, який виникає, коли один учасник ринку не може контролювати дії іншого. Він спостерігається у ситуаціях, коли позичальник має стимули здійснювати діяльність, що розглядається як небажана з точки зору кредитора. Найбільш яскраво ця проблема проявляється на ринку страхових послуг, для якого характерне зменшення стимулу для застрахованих осіб запобігати втратам, що їх відшкодовують страхові компанії [9]. Асиметрична інформація також вважається однією з причин виникнення економічних криз: несиметричний розподіл інформації призводить до появи механізмів поширення кризової інфекції від одного ринку до іншого і швидкого втягування в кризу всієї національної економіки. Це явище отримало в економічній літературі назву «ефект інфікування», під яким слід розуміти ланцюгову реакцію передачі потрясінь та узгоджені падіння ринків один за одним [10].

Так, несиметричний розподіл інформації є найбільш типовим прикладом неспроможності механізму ринкового саморегулювання, що зумовлює зростання ролі неринкових способів прийняття рішень. Разом з тим існування асиметричної інформації виступає об'єктивною передумовою державного втручання у ринкове функціонування. З метою елімінування маніпуляцій на фінансовому ринку, Україна зобов'язалася впровадити систему пруденційного регулювання фінансових ринків і нагляду за європейським взірцем. При цьому необхідно відмітити, що Національна концепція запровадження пруденційного нагляду буде реалізовуватися у декілька етапів: підготовчий етап передбачає перехід суб'єктів

господарювання на міжнародні стандарти фінансової звітності (забезпечить отримання достовірних даних, необхідних для здійснення пруденційного нагляду); основний етап полягає у запровадженні пруденційних норм і вимог для фінансових установ та покращення системи управління в організаціях. Тому основу пруденційного нагляду буде складати належним чином проаналізована фінансова інформація, яку вже сьогодні мають подавати організації.

Таким чином, у сучасних умовах вітчизняна система регулювання діяльності фінансового ринку знаходиться на низькому рівні розвитку, але, на нашу думку, імплементація на практиці ефективних інструментів, методів і важелів пруденційного нагляду матиме ряд позитивних наслідків: зміцнення фінансових ринків за рахунок запобігання системним ризикам; оптимізацію кількості фінансових установ; досягнення транспарентності діяльності суб'єктів господарювання і, нарешті, збільшення довіри населення до небанківських фінансових установ.

Література:

1. Балашова, О. В. Стан фінансових ринків україни та чинники, що його зумовили [Електронний ресурс] / О. В. Балашов // Проблемы и перпективы развития сотрудничества между странами Юго-восточной Европы в рамках Черноморского сотрудничества и ГУАМ. – 2011 . – №1. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2011_1/tom1/076.pdf. – Заголовок з екрану.

2. Науменкова, С. Особливості реалізації стратегії перебудови та модернізації ринків капіталу України [Електронний ресурс] / С. Науменкова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2009. – 109. – http://papers.univ.kiev.ua/article/The_peculiarities_of_implementation_of_the_capital_14204. – Заголовок з екрану.

3. Терещенко, Г. М. Вплив асиметричної інформації на маніпулювання ринку цінних паперів [Електронний ресурс] / Г. М. Терещенко // Проблеми впровадження інформаційних технологій в економіці. – 2009. – Режим доступу:

http://nc.nusta.com.ua/Kyrsi%202009/tezi/images_tezi/ S_3_ Tereshchenko.htm. – Заголовок з екрану.

4. Осянин, И. К. Асимметрия информации на рынке финансовых услуг [Електронный ресурс] / И. К. Осянин // Ярославский педагогический вестник. – 2012. – № 1. – Режим доступу: http://vestnik.yspu.org/releases/2012_1g/21.pdf. – Заголовок с экрана.

5. Roe, A. Asymmetries between Rich and Poor Countries in Financisl Crisis / Alan Roe // Economic Systems Research. – 2003. – № 2. – P. 232-257.

6. Балдич, Н. І. Проблеми морального ризику та несприятливого вибору при державному гарантуванні банківських вкладів [Електронний ресурс] / Н. І. Балдич // Режим доступу: http://www.confcontact.com/2009new/7-baldich.php. – Заголовок з екрану.

7. Акерлоф, Дж. Рынок "лимонов": неопределенность качества и рыночный механизм [Електронный ресурс] / Дж. Акерлоф // THESIS. – 1994. – № 5. – Режим доступу: http://igiti.hse.ru/data/413/313/1234/5_1_4Akerl.pdf. – Заголовок с экрана.

8. Spence, M. Job Market Signaling [Electronic resource] / M. Spence // The Quarterly Journal of Economics. – 1973. – № 3 — Access : http://staff.bath.ac.uk/ecsjgs/Teaching/Advanced%20Microeconomics/Articles/spence.pdf.

9. Левченко, В. П. Моральні ризики в страховій діяльності [Електронний ресурс] / В. П. Левченко // Збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України. – 2010. – №1. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/znpnudps/2010_1/pdf/10lvpiia.pdf. – Заголовок з екрану.

10. Петрущак, Б. Сучасні моделі фінансових криз [Електронний ресурс] / Б. Петрущак // Вісник Львівського університету. – 2010. – № 44. – С. 70 – 80. – Режим доступу: http://mpra.ub.uni-muenchen.de/30020/1/MPRA_paper_30020.pdf. – Заголовок з екрана.

Турченюк, Т.В. Особливості пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами крізь призму вітчизняної практики та позитивного Європейського досвіду [Текст] / Т.В. Турченюк , А.О. Закутняя; Українська академія банківської справи Національного банку України. – Суми, 2012. – 5 с. – (Препринт UABS MEN/2012/017)